

بیمارستان امام خمینی (ره) آباده

کورتیکواستروئیدها (کورتون)

کورتیکواستروئیدها چیستند؟

گلوکوکورتیکواستروئیدها که به اختصار به آنها استروئیدها ویا کورتون نیز گفته می شود ، داروهائی هستند که مانند کورتیزول عمل می کنند. کورتیزول یکی از هورمون های طبیعی بدن است که توسط غدد فوق کلیوی ساخته شده و به خون ریخته می شوند. کورتیزول برای اعمال طبیعی بدن الزم است . داروهای کورتیکواستروئیدی که به "کورتون" معروف هستند ، با مقادیری تجویز می شوند که بیشتر از مقدار طبیعی کورتیزول در بدن است. با مقادیر بالاتر از حد طبیعی ، این ترکیبات اثرات ضد التهابی قوی دارند و علائم بیماری های التهابی مانند انواع آرتریت ، آسم و بیماری های التهابی روده را تخفیف می دهند . کورتون ها با مقادیر بالا علاوه بر اثرات ضد التهابی، اثرات تضعیف کننده سیستم ایمنی هم دارد و با این مکانسیم در بیماریهایی که سیستم ایمنی خود فرد به بدن حمله می کند موثر است.

عوارض کورتیکواستروئیدها عوارض کورتیکواستروئیدها را بیماران زیاد شنیده اند و بسیاری از اسم "کورتون" وحشت دارند. با وجود عوارض مهمی که این داروها دارند ، کورتیکواستروئیدها جزو داروهای بسیار مهم در پزشکی هستند. با دانستن عوارض احتمالی ، می توان کارهایی که در جهت پیشگیری از بروز این عوارض و یا درمان آن ها موثر هستند را انجام داد.

عوارض کورتون های خوراکی کورتیکواستروئیدهای خوراکی مانند پردنیزولون ، بیشترین نوع درمان با کورتیکواستروئیدها در بیماری های روماتیسمی هستند و بیشترین عوارض نیز با این نوع درمان بوجود می آید. احتمال بروز عوارض بستگی به مقدار مصرف روزانه و طول مدت درمان دارد. پس از چند روز تا چند هفته که از مصرف این داروها بگذرد ، احتمال بروز عوارض زیر زیاد می شود. این عوارض عبارتند از :

- جمع شدن مایع در بدن و ایجاد ورم در پاها
- بالا رفتن فشار خون
- تغییرات در خلق و خوی
- عوارض گوارشی مثل تحریک معده و روده درد، تهوع ، اسهال و بندرت زخم و یا خونریزی
- افزایش وزن و جمع شدن چربی در شکم ، صورت و پشت گردن در مصرف طولانی دارو
- آب مروارید (کاتاراکت) و آب سیاه (گلوکوم) در چشم ها
- افزایش قند خون که می تواند بیماری دیابت را تشدید کند
- کم شدن کلسیم در استخوان ها و ایجاد پوکی استخوان و شکستگی های استخوان
- مستعد شدن بیمار برای نکروز استخوان (مردن نسج استخوان) مثل نکروز سر استخوان ران در بیمارانی که بیش از 05 میلی گرم پردنیزولون در روز مصرف می کنند و بویژه در بیماران مبتلا به لوپوس
- نامنظم شدن عادت ماهیانه در زنان
- کم شدن و یا توقف ترشح هورمون های در غدد فوق کلیوی
- نازک شدن پوست و ایجاد خونمردگی در آن و دیر جوش خوردن زخم و آکنه (جوش های موسوم به غرور جوانی)، ترک های پوستی و روییدن موهای اضافی
- کم شدن رشد در کودکان
- ضعف عضلانی
- عفونت ها مثل آبله مرغان و بیماری زونا، برفک در دهان ، فعال شدن بیماری سل

عوارض تزریق موضعی کورتون ها: عوارض تزریق کورتون ها در مفاصل و یا بافت های اطراف مفاصل به مراتب کمتر از عوارض داروهای خوراکی هستند. واکنش های حساسیتی ، درد ، عفونت ، تغییرات پوست به شکل نازک شدن و تغییر رنگ در نزدیک محل تزریق. در مورد تزریق داخل مفصلی کورتون ، معمولاً این تزریقات را بیشتر از 3 تا 4 بار در یک مفصل در یک سال انجام نمی دهند.

نکاتی که در موقع مصرف کورتون ها باید رعایت شود :

- ✓ اگر دارو برای یک بار در روز تجویز شده است ، آن را صبح ها مصرف کنید. در بعضی موارد پزشکان دستور می دهند که کورتیکواستروئیدها یک روز در میان مصرف شوند.
- ✓ برای پیشگیری از تحریک معده ، دارو را با غذا مصرف کنید .
- ✓ اگر از داروهای آنتی اسید (مثل آلومینیوم ام-جی) استفاده می کنید ، آن را حداقل دو ساعت بعد از خوردن کورتون مصرف کنید
- ✓ بدن انسان به طور طبیعی مقدار کمی کورتون استفاده می کند این مقدار برای بعضی از اعمال بدن حفظ فشار خون تعادل نمک و الکترولیت ها ضروری است. چند روز بعد از استفاده از این دارو تولید کورتون توسط بدن کم می شود و یا متوقف می شود. قطع ناگهانی کورتون می تواند عوارضی بدنبال داشته باشد بنابراین قطع دارو نباید یکباره انجام شود و بایستی در عرض چند روز یا چند هفته طبق نظر پزشک صورت گیرد تا بدن فرصت تولید پیدا کند.
- ✓ در موقع مصرف کورتون توجه به رژیم غذایی خصوصا" کم کالری داشته باشد (کورتون نیاز به انسولین را در بدن افزایش می دهد و ممکن است باعث بالا رفتن قند خون شود) همچنین بیمار بایستی نمک مصرفی را کاهش دهد تا احتمال افزایش فشار خون ، ورم و افزایش وزن کمتر شود.
- ✓ مصرف کورتون خطر پوکی استخوان را زیاد می کند و خطر شکستگی استخوان را افزایش می دهد . انجام تست تراکم استخوان برای بیمارانی که کورتون مصرف می کنند لازم است همچنین ممکن است پزشک برای داروهای ضد پوکی استخوان همراه با کلسیم و ویتامین D تجویز کند. اگر تا کنون به آبله مرغان مبتلا نشده اید از دیدن بیماران مبتلا به آبله مرغان خودداری کنید.

به خاطر داشته باشید:

- ❖ بدون مشورت با پزشک ، تحت هیچ شرایطی مصرف کورتون را قطع نکنید.
 - ❖ بطور سرخود ، مقدار کورتون را کم یا زیاد نکنید. الزم است با توجه به شرایط بیماری و نتایج آزمایشات و مصرف داروهای دیگر ، پزشک و بیمار باتفاق هم در مورد قطع دارو و چگونگی کم کردن تدریجی آن تصمیم بگیرند.
 - ❖ به هر پزشکی مراجعه می کنید ، مصرف کورتون را ذکر کنید. اگر حین مصرف کورتون ، دچار بیماری یا استرس جدیدی بشوید - مثال عمل جراحی - الزم خواهد بود تا برای دوره کوتاهی ، مقدار کورتون افزایش یابد .
 - ❖ همیشه لیست بیماری ها و داروهای را که مصرف می کنید به همراه داشته باشید تا در موارد اورژانس ، کسانی که به کمک شما می آیند فوراً" مطلع شوند.
 - ❖ اگر بیماری شدید و یا استفراغ، مانع از این است که قرص های کورتون را بخورید ، فوراً به پزشک خود اطلاع دهید. در این موارد از کورتون تزریقی استفاده خواهد شد .
 - ❖ در مورد جلوگیری از پوکی استخوان بر اثر مصرف کورتون ، با پزشک مشورت کنید.
 - ❖ در صورت لزوم ، در مورد رژیم غذایی خود با متخصص تغذیه مشورت کنید.
- مصرف کورتیکواستروئیدها در حاملگی و شیر دادن** پرندیزولون را می توان در زمان حاملگی و شیر دادن مصرف کرد . بیاد داشته باشید که هیچگاه بناگهان کورتون را قطع نکنید.

واکسیناسیون در هنگام مصرف کورتیکواستروئیدها :واکسیناسیون با واکسن هائی که حاوی ویروس زنده هستند در موقع مصرف کورتون ها توصیه نمی شود ، ولی در زنانی که در سنین باروری هستند ، واکسیناسیون بر علیه سرخجه بهتر است انجام شود. واکسیناسیون بر علیه پنوموکوک و واکسیناسیون سالیانه بر علیه آنفلوآنزا بدون خطر بوده و توصیه می شود.

اخطار :چنانچه از کورتون استفاده می کنید به یاد داشته باشید که توقف خودسرانه این دارو، ویا کم کردن ناگهانی مقدار آن خطرناک است ، زیرا از طرفی باعث شعله ور شدن بیماری می شود و از طرف دیگر اختلالات متابولیکی خطرناک ایجاد می کند. برای کم کردن مقدار کورتون ، پزشکان دستور می دهند که مقدار دارو به آهستگی کم شود. از طرف دیگر هیچوقت بدون دستور پزشک ، مقدار کورتون را زیاد نکنید.

منبع: نوشتارهای انجمن رو ماتولوژی ایران 1401 داروهای ژنریک ایران 1395

تهیه کننده : ژاله دهقانی سوپر وایزر آموزش سلامت

واحد آموزش سلامت بیمارستان امام خمینی (ره) 1403